

Nationalekonomiska institutionen
EKONOMIHÖGSKOLAN VID
LUNDS UNIVERSITET

Är WAMZ ett optimalt valutaområde?

Författare:

Charlotta Meuller, Sofia Svensson

Nationalekonomiska institutionen

Lunds Universitet

Oktober 2004

Kandidatuppsats

Handledare: Yves Bourdet

Sammanfattning

Målet för den västafrikanska monetära zonen (WAMZ), som bildats mellan länderna Gambia, Ghana, Guinea, Nigeria och Sierra Leone, är att år 2006 införa en gemensam valuta samt att inrätta en gemensam centralbank. I denna uppsats undersöks om den monetära unionen kan tänkas bli optimal med avseende på de kriterier som härstammar från teorin om det optimala valutaområdet samt huruvida medlemsländerna inom unionen WAMZ uppfyller de konvergenskriterier som utarbetats för att underlätta införandet av en gemensam valuta. För att undersöka detta applicerar vi teorin om det optimala valutaområdet på WAMZ:s medlemsländer samt analyserar den statistik som knyter an till konvergenskriterierna.

Det har visat sig att länderna är långt ifrån att uppfylla både de kriterier som återfinns inom teorin om det optimala valutaområdet samt de uppsatta konvergenskriterier som utarbetats för WAMZ. Detta beror framförallt på en låg grad av likhet mellan länderna samt ekonomisk och politisk instabilitet i flertalet WAMZ-länder. Unionens förmåga att bilda ett väl fungerande valutaområde ifrågasätts därför. Det senast satta datumet för införandet av valutan, juli 2006, anses även i många avseenden vara orealistiskt.

Nyckelord: valutaunion, optimalt valutaområde, WAMZ, ECOWAS, konvergenskriterier.

Innehållsförteckning

1.	Inledning.....	4
1.1	Syfte.....	5
1.2	Avgränsning.....	5
1.3	Metod.....	6
1.4	Disposition.....	7
2.	Teorierna om det optimala valutaområdet.....	8
2.1	Vad är ett optimalt valutaområde?.....	8
2.1.1	Integration på varumarknaden.....	9
2.1.2	Integration på penningmarknaden.....	9
2.2	Vad är ett optimalt valutaområde?.....	10
2.2.1	Det traditionella synsättet.....	11
2.2.2	Kostnader och Fördelar.....	15
3.	WAMZ- Historisk bakgrund och institutioner.....	17
3.1	WAMZ:s historia.....	17
3.2	Institutioner och organ inom unionen.....	19
4.	WAMZ och teorin om det optimala valutaområdet.....	21
4.1	Kriterier om det Optimala Valutaområdet.....	21
4.1.1	Likhet mellan länder.....	22
4.1.2	Anpassningsmekanismer.....	28
4.1.3	Vinster.....	29
4.2	Konvergenskriterier.....	31
4.2.1	De primära konvergenskriterierna.....	31
4.2.2	De sekundära konvergenskriterierna.....	34
5.	Slutsats.....	38
6.	Källförteckning.....	40

1. Inledning

Överenskommelsen mellan de fem Västafrikanska länderna Gambia, Ghana, Guinea, Nigeria och Sierra Leone om att bilda den monetära unionen WAMZ (West African Monetary zone) skrevs under i april 2000. Målet med fördraget var att år 2003 införa en gemensam valuta för de fem länderna för att två år senare, i juli 2005, gå samman med de övriga västafrikanska länderna och bilda den monetära unionen ECOWAS (The Economic Community of West African States)¹. Fördraget från år 2000 inkluderar ett flertal konvergenskriterier som utarbetats i syfte att underlätta införandet av den gemensamma valutan. På grund av ländernas oförmåga att uppnå dessa kriterier har datumet för bildandet av WAMZ flyttats fram till år 2006.

Viktigt att ta hänsyn till vid bildandet av en monetär union är de kostnader och fördelar som uppkommer i samband med bildandet av en monetär union samt de förutsättningar som krävs för att uppnå ett fördelaktigt samarbete. Detta återfinns i teorin om det optimala valutaområdet i form av olika kriterier, som säger att unionen är optimal då den ökar välfärden för de länder som inför en gemensam valuta. Viktigt att ta hänsyn till är naturligtvis inte bara ekonomiska aspekter utan även det politiska läge som råder i de berörda länderna.

---

¹ Benin, Burkina Faso, Cote d'Ivoire, Guinea-Bissau, Mali, Niger, Senegal och Togo samt Nigeria, Ghana, Gambia, Sierra Leone, Cape Verde, Liberia och Guinea

1.1 Syfte

Syftet med uppsatsen är att med hjälp av befintlig teori och empiri beskriva och analysera det monetära samarbetet mellan de fem Västafrikanska länderna, Gambia, Ghana, Guinea, Nigeria samt Sierra Leone. Frågor som vi i denna uppsats önskar besvara är:

- om en monetär union mellan de fem Västafrikanska länderna kan antas vara optimal, det vill säga om de besitter de kriterium som lägger grunden för teorin om det optimala valutaområdet.
- om WAMZ:s tilltänkta medlemsländer uppfyller de kriterier som satts upp i syfte att underlätta för bildandet av den monetära unionen.

1.2 Avgränsning

Tanken bakom bildandet av WAMZ är att denna ska fungera som ett förstadium till den monetära unionen ECOWAS. Unionen ska komma att omfatta alla WAMZ:s medlemsländer samt länderna i den redan existerande västafrikanska monetära unionen WAEMU (West African Economic Monetary Union). Ländernas huvudsakliga och slutgiltiga mål är med andra ord inte bildandet av WAMZ utan uppkomsten av den monetära unionen ECOWAS. Att även inkludera ECOWAS i vår uppsats vore emellertid alltför omfattande, varför vi har valt att begränsa oss till en beskrivning och analys av endast WAMZ.

Uppsatsen fokuserar endast på WAMZ-området som helhet och ser inte på varje enskilt land. Vi kan därför inte avgöra varje WAMZ-lands möjlighet att tjäna på ett monetärt samarbete.

Vi har även valt att begränsa oss i valet av teori och anpassat den till de länder som ingår vår uppsats. Det medför att vi bland annat uteslutit kriterier såsom exempelvis det angående finansiella marknader, då denna vanligtvis inte är särskilt utvecklad i U-länder och därför inte passar i vår analys.

I fråga om aktuella årtal har vi valt de årtal vi anser relevanta för uppsatsen. Även tillgången till data har till viss mån styrt vårt val.

I vår uppsats har vi valt att i empirin exkludera Liberia, då de ännu inte har skrivit under det avtal som rör medlemskapet i WAMZ vilket gör att vi tolkar det som att de inte är med i det monetära samarbetet.

1.3 Metod

För möjligheten att avgöra om WAMZ är ett optimalt valutaområde har vi använt oss av den teori som vi anser vara mest väsentlig för vår analys. Därefter har vi tagit fram statistik för respektive land och utifrån denna analyserat vilka förutsättningar som föreligger för unionen att bilda ett optimalt valutaområde. Ett par korrelationstest har även utförts, där den ena jämför korrelationen mellan ländernas handelsbalansutveckling och det andra korrelationen mellan ländernas BNP-utveckling. Vi har även undersökt hur väl länderna uppfyller de konvergenskriterier som satts upp för att möjliggöra det monetära samarbetet.

1.4 Disposition

Uppsatsen består av sammanlagt sex kapitel. I kapitel 2 redogör vi för den bakomliggande teorin om det optimala valutaområdet. Vi börjar med att definiera vad ett valutaområde är och vad som krävs för att bilda en sådan union. I avsnitten 2.1.1 och 2.1.2 redogör vi för de olika integrationssteg som de flesta unioner går igenom innan det slutgiltiga steget med en gemensam valuta uppnås. Därefter definieras det optimala valutaområdet och sedan delas den teorin in i ett traditionsenligt synsätt och synsättet om kostnader och fördelar. Kapitel 3 ger en bakgrund till WAMZ:s historia. Här beskrivs när och hur WAMZ bildades samt syftet med unionen. Kapitlet avslutas med en beskrivning av de institutioner som har bildats för att underlätta integrationsprocessen för unionen. I kapitel 4, som kallas WAMZ och teorin om det optimala valutaområdet, analyseras statistik för de berörda länderna. Denna analys delas in i avsnitten graden av likhet mellan länderna, anpassningsmekanismer samt vinster som kommer att möta länderna vid ett monetärt samarbete. Därefter görs en analys av de uppsatta konvergenskriterierna. I slutsatsen, kapitel 5, redogör vi för det vi kommit fram till med uppsatsen. Där besvarar vi återigen de frågor som ställdes i inledningen. Kapitel 6 består av källförteckning.

2. Teorierna om det optimala valutaområdet

Detta kapitel inleds med en beskrivning av vad ett valutaområde är, vilka olika former av integration som finns då en grupp länder ämnar bilda ett valutaområde samt tar upp de förutsättningar som krävs för att området ska bli optimalt.

2.1 Vad är ett valutaområde?

En monetärt integrerad region är en grupp länder vars valutor är perfekta substitut till varandra alternativt har en valuta samt en gemensam centralbank. Med en gemensam centralbank menas att länderna ger upp sin självbestämmanderätt vad gäller penningpolitiken till förmån för en gemensam penningpolitik samt en gemensam valuta alternativt fast växelkursregim.

Enligt Corden (1972) karaktäriseras ett valutaområde av två olika egenskaper². Den ena är att medlemsländerna har en permanent fast växelkurs i förhållande till varandra, alternativt en gemensam valuta, men en rörlig sådan i förhållande till andra valutor, en så kallad *valutaunion*. Den andra bygger på *konvertibilitet*, vilket betyder att valutorna inom unionen kan växlas fritt med varandra. Med konvertibilitet menas även en avsaknad av växelkurskontroller på både kapitalmarknaden och på valutamarknaden. Dessa karaktärsdrag innebär i korta ordalag fast växelkurs och frihet av privata kapitalrörelser mellan länderna.

---

² Corden, 1972, sid. 2

2.1.1 Integration på varumarknaden

I samband med att en grupp länder bildar en monetär union genomgår de ofta olika grader av regional integration. Dessa, med undantag av det sista, omfattar inte någon form av monetärt samarbete mellan länderna utan bygger istället på handel och varuintegration. Nedan följer fyra olika former av integration.

- **Frihandelsområde (FTA):** Här tas tullar och kvoter helt bort mellan medlemsländerna, men de behåller fortfarande möjligheten att påverka sin egen handelspolitik utåt.
- **Tullunion:** I detta steg införs även en gemensam tull mot tredje land.
- **Gemensam marknad:** Här tillåter unionen fri faktorrörlighet mellan medlemsländerna samt en gemensam restriktion för faktorrörligheten gentemot de länder som ej ingår i unionen.
- **Monetär union/ valutaområde:** Detta slutgiltiga steg innebär, förutom de ovan nämnda egenskaperna, även inrättandet av en gemensam centralbank samt gemensam valuta.

2.1.2 Integration på penningmarknaden

Förutom olika grader av regional integration inom varumarknaden finns, som tidigare nämnts, en likartad gradindelning vad gäller den monetära integrationen. Indelningen bygger huvudsakligen på ökad växelkursstabilitet, reducerad monetär autonomi samt fria kapitalrörelser. Integrationen på varumarknaden och penningmarknaden sker ofta i

samklang med varandra, det vill säga länderna genomför dem parallellt. Här följer en beskrivning av de olika kategorierna ³.

- **Valutaunion:** Här är växelkursen mellan länderna knutna till varandra, centralbankerna kan med andra ord inte bedriva en helt självständig penningpolitik och marginella fluktuationer i valutorna är inte tillåtna. En gemensam penningpolitik är emellertid ännu inte etablerad.
- **Pseudo-valutaunion:** De länder som ingår i en pseudo-valutaunion har förutom de ovan nämnda kriterierna även fri rörlighet på kapital inom unionen. Ländernas penningpolitik är emellertid ännu inte fulltständigt integrerad.
- **Monetär integration:** I detta stadium är även de finansiella marknaderna integrerade och dessutom existerar här en helt gemensam penningpolitik.
- **Monetär union/valutaområde:** Det sista stadiet innebär att länderna ger upp sin nationella valuta för en gemensam valuta, samt att en gemensam centralbank inrättas.

2.2 Vad är ett *optimalt* valutaområde?

En grundläggande förutsättning för att ett valutaområde ska klassas som optimalt är att det leder till en högre välfärd för länderna inom unionen jämfört med vad länderna skulle ha uppvisat enskilt. En växelkursregim sägs även vara optimal om landet kan vidmakthålla en extern balans, vilket bland annat inkluderar balansen mellan export och import, utan att för den sakens skull orsaka arbetslöshet, alternativt inflation⁴.

Gandolfo (1987) delar in teorin om ett optimalt valutaområde i två olika synsätt, ett traditionellt och ett som bygger på en unions kostnader och

---

³ Tavlas, 1993, sid. 665-666

⁴ Kenen, 1969, sid. 41

fördelar⁵. Det traditionsenliga synsättet, som härstammar från 60- och 70-talet, har som syfte att hitta ett avgörande kriterium för avgränsandet av ett lämpligt valutaområde. Här talas om teorin om det optimala valutaområdet, som förespråkas av huvudsakligen Mundell (1961), McKinnon (1963) och Kenen (1969). Grunden för ett optimalt valutaområde i det sistnämnda synsättet läggs utifrån en analys om kostnader och fördelar. Båda synsätten belyser vikten av att de länder som bildar en union är så lika som möjligt vad gäller bland annat ekonomiska variabler, så som produktionsmönster och makroekonomisk utveckling. Detta beror på att likhet mellan länderna ökar sannolikheten för unionen att dra fördel av ett monetärt samarbete samt eliminerar kostnaderna vid ett unionsbildande. Nedan följer teorierna angående ett optimalt valutaområde utifrån Gandolfos indelning.

2.2.1 Det traditionella synsättet

Det traditionella synsättet omfattar några av de mest framträdande ekonomers optimalitetskriterier.

1. Mundell (1961), pionjären inom teorin om det optimala valutaområdet, menar att det viktigaste kriteriet för att uppnå det mest fördelaktiga valutaområdet är att medlemsländerna har en hög grad av arbetskraftsrörlighet mellan sig men en trögrörlig sådan gentemot tredje land⁶. Viktigt att betona här är att kriteriet om arbetskraftsrörlighet, enligt Mundell, endast är ett krav då länderna är olika, det vill säga då deras produktionsmönster och ekonomiska struktur skiljer sig åt. Om länderna är likartade, eller då lönesättningen är flexibel, är rörlighet av arbetskraft utan större betydelse då länderna under sådana omständigheter drabbas lika av efterfrågechocker och därför inte är i behov av en rörlig arbetskraft. Då

---

⁵ Gandolfo, 1987, sid 372

⁶ Mundell, 1961, sid. 657-664

vi här önskar belysa vikten av arbetskraftsrörlighet utgår vi vid vidare diskussion från att länderna är olika.

Vid val av växelkurssystem bör länder med en god arbetskraftsrörlighet mellan sig, med hänseende till ovanstående påstående, välja ett fast växelkurssystem för möjligheten att uppnå maximal välfärd. Detta kan förklaras mer ingående med hjälp av begreppet region, som Mundell använder sig av vid diskussionen kring ett optimalt valutaområde. Kenen tolkar, med utgångspunkt från Mundells definition, en region som en homogen samling producenter som möter samma efterfrågekurva, använder sig av samma teknologi samt drabbas lika vid förändrade omständigheter⁷.

Med utgångspunkt från detta tänker vi oss att de finns två länder 1 och 2 som båda är uppdelade i två regioner, A respektive B. Regionerna är helt gränsoberoende, det vill säga de begränsar sig inte till *ett* land utan sträcker sig över dess gränser. En förändring av individernas konsumtionsmönster skiftar efterfrågan från olja, som produceras i region A, till jordnötter, som produceras i region B. Skiftet följs av ökad arbetslöshet i A och ett förhöjt inflationstryck i B. Länderna måste här välja mellan en sänkt arbetslöshet i A på bekostnad av högre inflation i B eller vice versa, alternativt att dela upp bördan mellan de två regionerna. Då obalans uppstår *inom* länderna och inte *mellan* dem, som fallet är här, har länderna ingen möjlighet att återupprätta jämvikt i handeln med hjälp av en rörlig växelkurs mellan de två länderna. Växelkurssystemet som ett stabiliseringsinstrument är i detta sammanhang helt utan verkan. Om valutorna istället vore regionbundna och inte landspecifika skulle en rörlig växelkurs emellertid hjälpa regionerna tillbaka till jämviktsläge. Detta skulle ske genom att region A devalverar sin valuta och därigenom ökar efterfrågan på olja medan region B revalverar sin valuta för motsatt effekt, det vill säga en reducering av efterfråga på jordnötter. Enligt ovanstående resonemang är således en *region* det optimala valutaområdet, då det där

---

⁷ Kenen, 1969, sid 42

råder likhet i produktionsmönstret. Om arbetskraftsrörlighet förekommer mellan regionerna, kan emellertid även ett monetärt samarbete mellan dessa vara optimalt, det vill säga en fast växelkurs är att föredra. Ett optimalt valutaområde definieras med andra ord av interregional arbetskraftsrörlighet, medan en region definieras av deras produktionsmönster. Slutsatsen av Mundells teori är att om länderna är olika och dessutom har låg löneflexibilitet krävs en hög arbetskraftsrörlighet mellan länderna för att den monetära unionen ska klassas som optimal.

2. Ett annat viktigt kriterium vid avgörandet om ett valutaområde är optimalt eller inte är ett lands nivå av öppenhet mot omvärlden. McKinnon (1963), som utvecklat denna aspekt delar in varor i två olika kategorier, "tradeable goods" och "non-tradeable goods"⁸. Det förstnämnda är varor producerade i hemlandet med möjligheten att exporteras eller varor som både produceras i hemlandet och importeras. Den andra kategorin av varor är omöjliga att transportera och stannar därför inom landets gränser. För att få fram graden av ett lands öppenhet tittar McKinnon på förhållandet mellan dessa båda varukategorier.

McKinnon menar att växelkursen som stabiliseringsinstrument inte fungerar lika effektivt för ett land som är öppet och därför producerar varor som är beroende av världsmarkandetspris som för ett land vars ekonomi är sluten. Det innebär att ju öppnare ett land är desto sämre är dess växelkurs på att återfå stabilitet i ekonomin, vilket gör att kostnaden blir lägre i samband med en monetär union. Det land som relativt sett har mer "non-tradeable goods", det vill säga det land som är mer slutet, kan påverka prisstabiliteten med växelkursen som instrument och lyckas därför bättre med en rörlig valutakurs.

McKinnon belyser svårigheten att praktiskt mäta och dela in varor i de två kategorierna "tradeable goods" och "non-tradeable goods", då de flesta varor i realiteten består av en blandning av de båda varukategorierna. För

---

⁸ McKinnon, 1963, sid 717- 721

att beräkna graden av öppenhet kan istället den totala importen och exporten användas.

3. Kenen (1969), som parallellt med McKinnon vidareutvecklar Mundells teori, ifrågasätter dennes syn på arbetskraftsrörlighet som det mest betydelsefulla kriteriet vid fastställandet av ett optimalt valutaområde⁹. Kenen själv lägger istället tonvikt på graden av ett lands produktdiversifiering, vilket kortfattat redogörs för nedan.

En ekonomi som har en väldiversifierad produktion exporterar även en större mångfald produkter jämfört med ett land som har en homogen produktion. Om efterfrågan på en exportvara i ett land med en väldiversifierad produktion sjunker drabbas inte landets ekonomi och inte heller arbetslösheten lika hårt som ett land som bara producerar ett fåtal varor.

Annorlunda uttryckt menar Kenen, ex ante, att en hög produktdiversifiering minskar sannolikheten av uppkomsten av externa chocker, ex post, att diversifiering dessutom mildrar de skadliga effekter som en sådan chock medför. Kenen menar således att ett land vars produktion är väldiversifierad, och därmed bättre kan skydda sig mot eventuella asymmetriska chocker, har betydligt bättre förutsättning att bilda en stabil monetär union än länder vars produktdiversifiering är låg. För länder vars produktion är homogen kan det med andra ord vara riskfyllt med ett gemensamt valutaområde, då de vid ett unionsbildande förlorar rätten till de två viktigaste stabiliseringsinstrumenten, växelkursreglering och ränta. Slutsatsen från Kenens teori är att ett land, med en låg grad av produktdiversifiering, bör välja en rörlig växelkurs, det vill säga inte ingå i en monetär union.

4. Något som underlättar ländernas inträde i en monetär union är att de uppvisar en likartad inflation¹⁰. Råder det skillnader i inflationen,

---

⁹ Kenen, 1969, sid 49-54

¹⁰ Jonung och Sjöholm, 1998 sid. 4

indikerar det att ländernas ekonomiska politik skiljer sig åt samt att länderna har olika ekonomisk struktur, så som exempelvis olikartad produktion.

2.2.2 Kostnader och fördelar

Ett medlemskap i en monetär union innebär såväl kostnader som fördelar och det är viktigt att väga dessa mot varandra då beslut ska tas angående ett lands inträde i unionen. Det som framförallt kommer att visa sig avgörande vid införandet av en gemensam valuta är graden av likhet mellan länderna inom unionen. Detta är av betydelse, eftersom en stor likhet minimerar de kostnader som annars uppstår när den egna valutan avskaffas. Fördelarna med ett valutaområde är naturligtvis också viktiga, men dessa uppkommer först senare när den gemensamma valutan redan är etablerad. Nedan redogörs för några av de kostnader och fördelar som kan möta ett land när denne avskaffar sin valuta.

Det är huvudsakligen två kostnader som drabbar ett land då det ansluter sig till en valutaunion. Den första föreligger då länderna inte längre kan använda växelkursen för att justera för asymmetriska chocker. Med asymmetriska chocker menas att länderna inom unionen drabbas olika av en efterfrågechock, något som kan inträffa när medlemsländerna har en olikartad produktion. Med en gemensam valuta kan växelkursen endast användas som stabiliseringsinstrument när länderna inom unionen drabbas lika av en chock. För att undvika stora och kostsamma anpassningsproblem, som kan uppkomma då länder drabbas av asymmetriska chocker krävs, enligt Mundell, en hög grad av löneflexibilitet eller arbetskraftsmobilitet mellan medlemsländerna.

Den andra betydande kostnaden är den som uppkommer när länderna förlorar förmågan att bedriva en självständig penningpolitik. Räntan, som är penningpolitikens viktigaste stabiliseringsinstrument, påverkar både konsumtion och investeringar i landet. Den gemensamma räntepolitiken frambringar framförallt svårigheter när ett land inom unionen har

högkonjunktur medan ett annat har lågkonjunktur. En sådan obalans försvårar unionens förmåga att bedriva en gemensam penningpolitik och sätta en passande ränta. Detta leder till att obalansen i de drabbade länderna förvärras, eftersom högkonjunkturer spås på medan lågkonjunkturer fördjupas¹¹.

En av de viktigaste anledningarna till att länder ansluter sig till en monetär union är strävan efter en stabil växelkurs, eftersom detta i sin tur främjar handeln och investeringarna för de berörda länderna¹². Att den gemensamma valutan förväntas bli mer stabil än ländernas enskilda valutor beror på att spekulationer mellan såväl partnerländer som gentemot övriga länder elimineras. Vid bildandet av en monetär union elimineras även delvis de transaktionskostnader som uppstår då länderna slipper valutaväxling. Denna vinst ökar väsentligt då unionen bedriver en omfattande handel av varor, tjänster och tillgångar sinsemellan, eftersom de reducerade transaktionskostnaderna då blir av större betydelse¹³. Även möjligheten till prisdiskriminering minskar då länder ansluter sig till en monetär union, vilket beror på en mer transparent prissättning inom unionen. Detta gynnar i stor utsträckning konsumenterna eftersom priserna mellan länderna lättare kan jämföras vilket i sin tur leder till ökad konkurrens. Fördelarna med att ingå i en valutaunion kan också vara av politisk karaktär, eftersom unionen som helhet får en starkare förhandlingsposition gentemot övriga världen än vad länderna har enskilt¹⁴.

---

¹¹ Gottfries, 2003, sid. 45

¹² Tavlas, 1993, sid. 668

¹³ Masson och Pattillo, 2001b, sid. 19

¹⁴ Gandolfo, 1987, sid 377

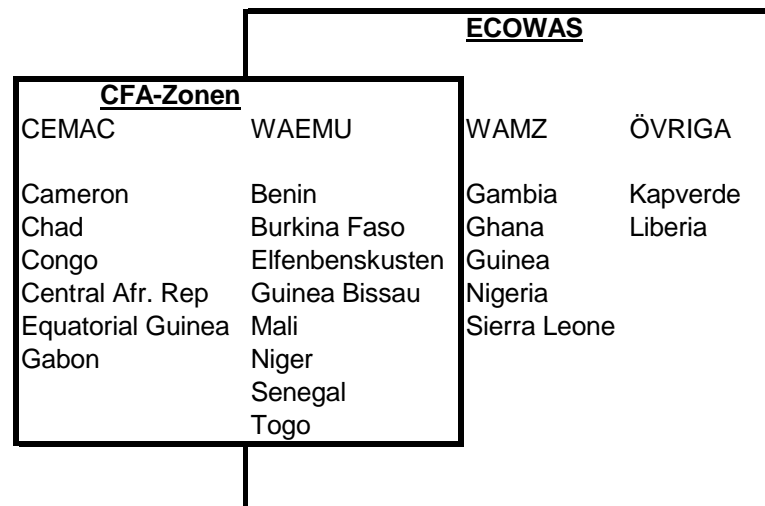

3. WAMZ- Historisk bakgrund och institutioner

Detta kapitel inleds med en historisk beskrivning av WAMZ. Därefter presenteras de institutioner som inrättats för underlättandet av implementeringen av WAMZ: s gemensamma valuta.

3.1 WAMZ:s historia

Bild 3.1: Beskrivning av rådande Västafrikanska unioner

Det monetära arrangemanget som idag råder mellan länderna i Västafrika är resultatet av ett flertal beslut som har tagits alltsedan den koloniala erans slut. Redan 1968 diskuterades möjligheten till ett monetärt samarbete mellan de Västafrikanska länderna, då i syfte att stärka deras

konkurrenskraft på världsmarknaden. Det var emellertid inte förrän den 28 maj 1975, i Lagos, som det första verkliga steget mot ett regionalt samarbete togs, vilket skedde i och med bildandet av ECOWAS. ECOWAS består av de numera åtta WAEMU-länderna, Benin, Burkina Faso, Elfenbenskusten, Guinea-Bissau, Mali, Niger, Senegal och Togo, samt av Kapverde, Gambia, Ghana, Guinea, Liberia, Nigeria och Sierra Leone.

Lagos-fördraget från 1975 bestod i att stimulera det ekonomiska samarbetet mellan medlemsländerna för att därigenom öka den ekonomiska stabiliteten i området samt att förbättra Afrikas situation internationellt¹⁵. För möjligheten att uppnå dessa mål beslutades i Lagos om en tullunion mellan medlemsländerna, det vill säga en eliminering av de handelshinder som existerade mellan dem samt ett införande av en gemensam tull mot tredje land. Tiden för genomförandet var satt till femton år, därefter skulle samarbetet utökas till att omfatta även fri rörlighet av kapital och arbete.

Att ECOWAS medlemsländer inte lyckades uppfylla kriterierna för en tullunion beror i huvudsak på ett brisfälligt rättssystem samt avsaknaden av ett institutionellt nätverk på både nationell och regional nivå. I det så kallade Abuja fördraget från år 1992 har tillägg därför gjorts och tonvikt lagts på den rättsliga aspekten, något som helt utelämnades i det tidigare fördraget. Här betonas vikten av en bredare ekonomisk integration samt ett ökat politiskt samarbete.

Ett viktigt steg på vägen mot en gemensam valuta togs i och med Lome-fördraget, som upprättades år 1999 med syftet att påskynda den pågående integrationsprocessen i Västafrika¹⁶. Fördraget innehåller ett tvåstegsprogram som beskriver ländernas tilltänkta väg mot en gemensam valuta, samt ett flertal konvergenskriterier som medlemsländerna måste

---

¹⁵ Akinrinsola, 2003, sid 26-30

¹⁶ Masson och Pattillo, 2001a

uppfylla för möjligheten att uppnå en väl fungerade monetär integration¹⁷. Till följd av fördraget i Lome kom Gambia, Ghana, Guinea, Nigeria och Sierra Leone att skriva under avtalet om en "Andra Monetär Union" vid namn WAMZ. Liberia har på grund av inbördeskrig i landet ännu inte undertecknat detta avtal, men är med som observatör på möten som arrangeras för WAMZ-länderna. Även Kapverde deltar som observatörer. I avtalet, som slöts i Accra år 2000, kom de fem länderna överens om att WAMZ skulle träda i kraft i början av år 2003. Datumet för införandet har nu förskjutits till juli 2006. I integrationsplanerna ingick att införa en gemensam centralbank samt att avskaffa de fem valutorna till förmån för en gemensam valuta. Syftet med WAMZ är att underlätta för en senare sammanslagning med WAEMU.

3.2 Institutioner och organ inom unionen

Institutionell utveckling är av stor betydelse i frågan om ett väl fungerande monetärt samarbete, då starka institutioner är nyckeln till framgång såväl på det sociala som på det politiska planet¹⁸. För att underlätta introduktionen av en gemensam valuta inom WAMZ-området har därför de fem medlemsländerna bildat sex olika institutioner och organ. Liberia deltar här endast som en observatör, då de ännu inte har signerat medlemskapet. Nedan följer en kort beskrivning av de olika institutionerna inom WAMZ¹⁹.

- *Statens och regeringens råd (The authority of heads of state and government)*

Detta är det högsta politiska organ inom WAMZ. Det har ett övergripande ansvar för att verkställa unionens mål.

---

¹⁷ <http://unpan1.un.org/intradoc/groups/public/documents/IDEP/UNPAN006589.pdf>

¹⁸ <http://sceco.univ-aix.fr/cefi/colloques/olawale%20ogunkola.pdf>

¹⁹ Ukpong, 2002

- *Ministerrådet (The convergence council of ministers and central bank governors)*

Rådet intar en övervakande roll för unionen och dess institutioner. Myndigheten bär ansvaret att ge rekommendationer till statens och regeringens råd (The authority of heads of state and government.)

- *Den tekniska kommittén (The technical committee)*

Kommittén utgörs av tekniska tjänstemän från medlemsländerna och arbetar i samarbete med den Västafrikanska Monetära Institutionen, WAMI. Den granskar och deltar i slutförandet av politiska handlingsprogram samt av tekniska dokument, vars syfte är att underlätta integrationsprocessen. Kommittén bär även ansvaret att bidra med politiska råd och rekommendationer till ministerrådet (the convergence council)

- *Västafrikas Centralbank (The west African central bank)*

Denna institution är ännu inte etablerad, men förväntas träda i kraft i juli 2006. Banken kommer senare att fungera som unionens gemensamma centralbank och har som syfte att sköta den gemensamma penningpolitiken samt att hantera unionens utländska valutareserv.

- *Stabiliserings- och samarbetsfonden (WAMZ Stabilization and Cooperation Fund, SCF)*

Denna fond sörjer för att ge finansiell hjälp till de medlemsländer, vilka tillfälligt upplever underskott.

- *Västafrikas Monetära Institution (The west African monetary institute, WAMI)*

Institutionen är endast provisorisk och verkar för att underlätta skapandet av den Västafrikanska Centralbanken (The West African Central Bank, WACB) samt av införandet av den gemensamma valutan i WAMZ. WAMI ska huvudsakligen följa och kontrollera hur medlemsländerna förhåller sig till de uppsatta primära och sekundära kriterierna.

4. WAMZ och teorin om det optimala valutaområdet

Detta avsnitt omfattar en för denna uppsats relevant empiri och bygger på den teori som tidigare presenterats i uppsatsen. Här redogörs således för de kriterier samt de kostnader och fördelar som uppkommer då länderna inom WAMZ bildar en valutaunion. Kapitlet inleds med en diskussion om ländernas eventuella likheter inom olika områden. Därefter följer ett avsnitt som behandlar de anpassningsmekanismer som absorberar asymmetriska chocker och som är av stor betydelse då länderna inom unionen är olika. Sedan tas eventuella vinster i samband med ett unionsbildande upp. Slutligen analyseras de konvergenskriterier som satts upp för WAMZ- länderna.

4.1 Kriterier om det Optimala Valutaområdet

Då en grupp länder ämnar bilda en monetär union bör de ställa sig frågan vilka kriterier som krävs för möjligheten att uppnå ett förmånligt valutasamarbete samt om länderna i fråga besitter dessa kriterier. För det enskilda landet gäller att dess välfärd ska öka då de överger sin valuta till förmån för en gemensam valuta, om så inte är fallet är det bättre för landet att stanna utanför samarbetet. Det talas här om "det optimala valutaområdet", det vill säga det valutaområde som har de kriterier vilka ger det enskilda landet, alternativt unionen som helhet, lägsta möjliga kostnader i kombination med största möjliga fördelar.

Som tidigare nämnts är det enligt olika ekonomer olika kriterier som bör uppfyllas för att en gemensam valuta ska vara till det positiva för

landet/länderna. Det är dessa kriterier, samt analysen om kostnader och fördelar, som lägger grunden för teorin om det optimala valutaområdet. Teorin ställer de fördelar som följer av en gemensam valuta mot de kostnader som uppkommer då länderna måste överge sina politiska medel, samt ser till de kriterier som ett land bör uppfylla innan de ingår i en monetär union.

4.1.1 Likheter mellan länderna

Teorin om det optimala valutaområdet grundar sig på idén om att länderna inom unionen ska vara så lika som möjligt i såväl ekonomiska som politiska hänseenden. Att likhet mellan länderna är av stor vikt beror på att risken för asymmetri i de chocker som drabbar länderna inom unionen minskar då länderna är lika, vilket i sin tur medför lägre kostnader vid ett unionsbildande. Den första frågan att besvara är därför hur pass lika länderna inom WAMZ är. Vi utgår här ifrån graden av ländernas öppenhet, graden av deras exportdiversifiering, ländernas produktionsmönster, korrelationen mellan utvecklingen av ländernas bytesförhållande, korrelationen mellan ländernas BNP-utveckling samt likheten i inflationen mellan länderna. Nämnade variabler svarar endast på hur stor risken är för länderna att drabbas av asymmetriska chocker och inte på om länderna faktiskt kommer att drabbas av asymmetriska chocker.

Öppenhet

Tabell 4.1: Öppenhet (Summan av export och import som procent av BNP)

Land	År 2001
Ghana	62
Guinea	39
Nigeria	71
Sierra Leone	45
Gambia	154

Källa: <http://www.brook.edu/dybdocroot/views/papers/masson/20031017.pdf>

Hur öppet ett land är gentemot omvärlden är en av de faktorer som påverkar huruvida landet drar fördel av att gå med i en monetär union eller inte. Då McKinnon talar om graden av öppenhet gör han det med utgångspunkt från begreppen "tradeable goods" och "non-tradeable goods". I praktiken är det emellertid svårt att göra en sådan distinkt indelning av ett lands varor, varför vi för enkelhetens skull har valt att beskriva ländernas öppenhet med hjälp av deras totala export och import som procent av BNP. Import och export kan i och för sig inte likställas med "tradeable goods", men de ger en god indikation vid fastställandet av ett lands totala produktion av dessa varor²⁰.

Statistiken i tabell 4.1 visar att ländernas öppenhet skiljer sig åt markant. Gambias export och import överstiger landets BNP med 54 procent. Denna höga siffra är emellertid missvisande då den inkluderar den införsel av varor som sedan går direkt vidare till andra länder. Gambia är med andra ord endast en mellanhand av dessa varor. Guinea och Sierra Leone ligger på en förhållandevis låg nivå vad gäller handeln med andra länder. McKinnon menar att ju mer öppet ett land är desto mindre effektivt kan växelkursen användas som stabiliseringsinstrument vid uppkomsten av asymmetriska chocker. Detta betyder att ett öppet land i högre grad gynnas av ett inträde i en monetär union, eftersom växelkursen, som landet ger upp i samband med ett unionbildande, ändå inte kan användas för att stabilisera ekonomin. Utifrån kriteriet om graden av öppenhet skulle

således Nigeria gynnas av att ingå i en montär union. Guinea, som med sina 39% är det minst öppna landet inom WAMZ, skulle å sin sida enligt McKinnon vinna mer på att stanna utanför ett sådant samarbete. Vad som även framkommer ur tabell 4.1 är att länderna visar olika grad av öppenhet, vilket minskar ländernas möjlighet till ett lyckat monetärt samarbete.

Exportdiversifiering

Tabell 4.2: Huvudsakliga exportvaror (i procent av BNP)

Land	Exportvaror (2002)
Nigeria	Olja 87%
Ghana	Kokospalm 30%
Sierra Leone	Kimberlite 29%, Diamanter 26%
Gambia	Jordnötter 34%, Skaldjur 13%
Guinea*	Jordbruk 30 %, Mineraler 20%

Källa: <http://www.cepii.fr/anglaisgraph/workpap/pdf/2003/wp03-11.pdf>

* Källa: Nationalencyklopedin

Graden av exportdiversifiering är enligt Kenen av stor betydelse i frågan om det optimala valutaområdet. Hans ståndpunkt är att ett land med en väldiversifierad produktion, och därmed också ett brett exportutbud, har mer att vinna på ett monetärt samarbete än ett land vars produktion utgörs av endast ett fåtal varor.

Utifrån tabell 4.2, som visar medlemsländernas huvudsakliga exportvaror, kan utläsas att länderna i hög grad specialiserar sig på export av endast ett fåtal varor, vilket med hänseende till tidigare resonemang om exportdiversifiering är ett negativt inslag vid bildandet av en monetär union. Nigerias export utgörs till 87 procent av olja, vilket gör landet till det mest extrema i detta avseende. Även de andra medlemsländerna har emellertid en relativt homogen export, Ghana, Sierra Leone samt Gambia har alla en export som till omkring 50 % utgörs av endast två produkter.

---

²⁰ McKinnon, 1963, sid 721

Att ländernas export är homogen kan, vid exempelvis starkt sjunkande efterfrågan, innebära höga kostnader i samband med ett monetärt samarbete. Dessa kostnader består bland annat av en för länderna ökad arbetslöshet. Att så är fallet beror på de asymmetriska chocker som kan komma att drabba ett land vars exportutbud i huvudsak endast vilar på ett fåtal produkter. Med hjälp av en rörlig växelkurs hade landet vid en efterfråge- eller utbudschock kunnat depreciera alternativt appreciera sin valuta för att därigenom återfå balans i ekonomin. Då växelkursen är fast eller då länderna har en gemensam valuta är en sådan åtgärd inte möjlig. Förutom en mildrande effekt på asymmetriska chocker innebär, enligt Kenen, en mångfald i exportutbudet även en minskad sannolikhet till uppkomsten av sådana chocker.

Produktionsmönster

I statistiken om ländernas mest exporterade varor kan vi även urskönja att ländernas produktionsmönster till stor del skiljer sig åt, ett faktum som är till nackdel vid uppkomsten av efterfrågechocker.

Olja, som är den vara som Nigeria till störst del exporterar, och jordnötter, som är Gambias huvudsakliga exportvara, är två produkter som påverkas olika av uppkommande marknadschocker. Om exempelvis efterfrågan på olja går upp samtidigt som efterfrågan på jordnötter går ner, leder det till högkonjunktur i Nigeria och lågkonjunktur i Gambia. Bildar dessa länder en monetär union förlorar de förmågan att bedriva en självständig penningpolitik, vilket är ett problem då ett land befinner sig i högkonjunktur medan ett annat land har lågkonjunktur. En gemensam räntepolitik försvårar för unionen att sätta en passande ränta, vilket förvärrar den obalans som råder i ekonomierna. Kostnaden för länderna att ingå ett monetärt samarbete är utifrån denna aspekt väldigt hög. Ett annat sätt för länderna att återfå balansen i ekonomin är att för Nigeria depreciera sin valuta och för Gambia att appreciera sin. Även denna möjlighet går förlorad då länderna har en gemensam valuta.

Korrelationen mellan förändringen av ländernas bytesförhållanden

Tabell 4.3: Korrelationen mellan förändringarna i WAMZ- ländernas bytesförhållanden

Land	Nigeria	Ghana	Sierra- Leone	Guinea	Gambia
Nigeria	1	-0,16	0,39	0,31	0,02
Ghana	-0,16	1	0,06	0,36	-0,52
Sierra- Leone	0,39	0,06	1	-0,28	0,23
Guinea	0,31	0,36	-0,28	1	-0,52
Gambia	0,02	-0,52	0,23	-0,52	1

Källa: World Bank Africa Database 2004

En betydelsefull källa till chocker är ett lands bytesförhållande, vilka förändras då priset på ett lands exportvara, alternativt en importvara, stiger eller sjunker.

Då länderna är starkt positivt korrelerade innebär det att de påverkas lika då priset på en export- eller importvara förändras. Korrelationen mellan förändringen av ländernas bytesförhållande är således ett bra mått på likhet mellan länderna och är därför av intresse i samband med diskussionen kring ett monetärt samarbete. Statistiken visar att chockerna på ländernas bytesförhållande endast är svagt korrelerade. I vissa fall, så som till exempel mellan Gambia och Guinea, förekommer till och med en negativ korrelation. Orsaken till det svaga sambandet beror på de stora skillnaderna i ländernas exportutbud samt på att de olika varornas världsmarknadspriser inte rör sig samstämmigt. Detta kan tolkas som att länderna är olika och att de, i och med en okorrelerad bytesförhållandeutveckling, lättare drabbas av asymmetriska chocker som förorsakar höga kostnader vid bildandet av en monetär union.

Korrelationen mellan ländernas BNP-utveckling

Tabell 4.4: Korrelationen mellan länderna BNP- utveckling

Länder	Gambia	Sierra-Leone	Ghana	Nigeria	Guinea
Gambia	1,00	0,15	0,53	0,69	0,90
Sierra-Leone	0,15	1,00	-0,09	-0,14	0,29
Ghana	0,53	-0,09	1,00	0,26	0,66
Nigeria	0,69	-0,14	0,26	1,00	0,51
Guinea	0,90	0,29	0,66	0,51	1,00

Källa: World Bank Africa Database 2004

Korrelationen mellan ländernas BNP-utveckling ger en god indikation på samstämmigheten i ländernas ekonomiska cykler, vilket i sin tur ger en antydning på hur lika länderna är. Är korrelationen mellan två länders BNP-utveckling låg, eller negativ som är än värre, är dessa länder i riskzonen att drabbas av kraftfulla asymmetriska chocker. I tabell 4.4 kan utläsas att korrelationen mellan WAMZ-ländernas BNP-utveckling är tämligen låg, i somliga fall till och med negativ, ett faktum som minskar möjligheten för de fem kommande medlemsländerna att bilda en union som kan klassas som optimal.

Inflation

Tabell 4.5: Inflation

Land	02-jun	03-jun
Nigeria	12.2	8.70
Ghana	15.2	29.6
Sierra Leone	2.90	6.50
Gambia	6.70	18.4
Guinea	2.60	16.1

Källa: <http://www.bankofsierraleone-centralbank.org/docs/MONETARYANDECONOMIC%20INTEGRATION.doc>

Statistiken i tabell 4.5 visar på stora skillnader i inflationen mellan WAMZ-länderna, vilket indikerar på en olikartad ekonomisk politik och ekonomisk

struktur. Detta är till nackdel för länderna vid införandet av en gemensam valuta. Ser vi till 2002 års siffror låg Ghana på en inflationsnivå på 15,2 procent, vilket kan jämföras med Guinea som lyckades hålla sin inflation nere på 2,6 procent. Året därpå var skillnaderna än mer markanta. Inflationssiffrorna visar att kriteriet angående likartad inflation är föga uppnådd av länderna inom WAMZ, vilket även här tyder på att länderna är olika.

4.1.2 Anpassningsmekanismer

Vid rådande avsaknad av likhet mellan länderna i en monetär union, vilket är fallet för länderna inom WAMZ, följer frågan om vad som kan tänkas ha en mildrande effekt på asymmetriska chocker.

Arbetskraftsrörlighet och Lönesättning

Här bidrar Mundell med ett par av de mest betydelsefulla anpassningsmekanismer, vilket består i en flexibel lönesättning alternativt en hög arbetskraftsrörlighet mellan medlemsländerna. Information om de båda faktorerna är dock bristfällig för WAMZ och bra statistik om dem saknas. Arbetskraftsrörligheten inom WAMZ området har länge varit hög, vilket huvudsakligen beror på den höga arbetskraftsrörligheten till Elfenbenskusten.

För att underlätta arbetskraftsrörligheten har ECOWAS och således även WAMZ tagit bort kravet på visum för ländernas invånare. Det har dock visat sig att det finns andra administrativa svårigheter för en invånare i ett land som önskar bosätta sig i ett annat land inom WAMZ- området²¹.

---

²¹ Masson och Pattillo, 2001b, sid. 12

4.1.3 Vinster

Då vi talar om asymmetriska chocker gör vi det i syfte att avgöra storleken på de kostnader som länderna riskerar att drabbas av vid ett eventuellt valutasamarbete. Ett monetärt samarbete för emellertid även med sig vinster, vilka i huvudsak uppstår till följd av reducerade transaktionskostnader, varför vi nedan analyserar den intraregionala handeln inom WAMZ.

Intraregional handel

Tabell 4.6: Intraregional handel mellan åren 1997-1998

WAMZ	Export (%)	Import (%)
WAMZ	1,5	3,2
WAEMU	3	5
EU	56,4	46,7
Resten av världen	39,1	45,1

Källa: Masson och Pattillo, 2001a, sid.9

Tabell 4.7: Intraregional handel år 2002

WAMZ	Export (%)	Import (%)
WAMZ	3.6	4.6
WAEMU	4.2	3.4
EU	28.0	42.2
Resten av världen	64.2	

Källa: <http://www.brook.edu/dybdocroot/views/papers/masson/20031017.pdf>

Graden av intraregional handel är ett viktigt inslag i diskussionen kring det optimala valutaområdet. Den interna handeln mellan medlemsländerna utgör en del av analysen om kostnader och fördelar och innebär att ju mer omfattande den är desto mer fördelaktigt blir det för länderna att ingå en monetär union med varandra. Att graden av intraregional handel är av stor betydelse beror på att de transaktionskostnader som uppstår då länder handlar med varandra reduceras då länderna bildar en monetär union. En omfattande handel mellan en grupp länder, som inte har ingått en monetär union med varandra, medför höga transaktionskostnader. Detta i sin tur

innebär att länderna har mer att vinna på ett monetärt samarbete än länder som inte handlar mycket med varandra.

Även i detta avseende har länderna inom WAMZ långt kvar till en nivå där de kan anses dra fördel av ett unionsbildande. Statistiken över WAMZ:s handelsstruktur visar att handeln mellan länderna inom WAMZ är märkbart låg. Åren 1997 och 1998 var den genomsnittliga importen mellan länderna endast 1,5 % av ländernas totala import, exportsidan var endast något bättre med sina 3,2 %. Ett positivt inslag i frågan om handeln mellan länderna är den ökning som skedde mellan åren 1998 och 2002. Ökningen är emellertid marginell och handeln mellan länderna är även detta år mycket låg.

En förutsättning för ökad handel mellan länderna, och därmed ökad chans till en lyckad monetär integration, är en för medlemsländerna genuin handelsliberalisering, vilket innebär borttagande av tullar och andra handelshinder. Trots att sådana åtgärder vidtagits har länderna inom WAMZ inte lyckats öka handeln nämnvärt mellan sig.

Statistiken ovan tyder på att länderna inom WAMZ ännu inte är redo för ett monetärt samarbete. Det finns emellertid i huvudsak två argument som talar emot denna slutsats. Det första består i att inte *alla* kriterier måste vara uppfyllda för att en monetär union ska klassas som optimal, då vissa kriterier fungerar som substitut för varandra. Det andra argumentet säger att de länder som inte uppfyller OCA-kriterierna innan integreringen, kan komma att göra det efter valutasamarbetets ingående. Trots att WAMZ-länderna inte ex ante har de förutsättningar som krävs för att dra fördel av det tilltänkta valutasamarbetet, utesluter det med andra ord inte möjligheten till att de kan tjäna på samarbetet längre fram. Integrationen i sig kan, annorlunda uttryckt, leda till att länderna blir mer lika och främjar, enligt bland annat Rose och Frankel (1998), dessutom handeln mellan medlemsländerna. Detta torde i sin tur innebära att de data som har använts för att mäta OCA-kriterierna inte ger en fullvärdig bild av den effekt

som följer av ett monetärt samarbete²². Vi kan med andra ord inte endast genom att betrakta historisk data dra slutsatsen om en grupp länder bör ingå ett monetärt samarbete eller inte.

4.2 Konvergenskriterier

De makroekonomiska konvergenskriterierna, som utarbetats för WAMZ-länderna, är tänkta att under transitionstiden fungera som en vägledning för den ekonomiska unionens framtida medlemmar. Uppnår ett land inte dessa vid transitiontidens slut är ett medlemskap i unionen inte möjlig. Kriterierna har sitt ursprung i WAEMU som i sin tur har ett flertal kriterier som härstammar från EU²³. Anmärkningsvärt är att dessa konvergenskriterier inte stämmer väl överens med ovanstående OCA-kriterier. Det har sammanlagt utvecklats fyra primära respektive sex sekundära kriterier. De sekundära kriterierna har främst upprättats i syfte att underlätta ländernas förmåga att uppfylla de primära kriterierna. Följande analys visar hur väl medlemsländerna uppfyller konvergenskriterierna.

4.2.1 De primära konvergenskriterierna

De fyra primära kriterierna är²⁴:

- i. Vid 2000 får inflationen inte överstiga 10% och 2003 ska den ligga på 5%.
- ii. De externa valutareserverna ska täcka minst 3 månaders import i slutet av 2000 och sex månader vid 2003.

---

²² Frankel och Rose, 1996,

²³ Masson och Pattillo, 2001a, sid. 26

²⁴ Ukpong, 2002

- iii. Centralbankens finansiering av regeringens underskott är begränsad till 10% av det föregående årets skatteintäkter vid 2000.
- iv. Budgetunderskottet (exklusive bidrag) i förhållande till BNP:n får inte överstiga 5% år 2000 och är begränsad till 4% år 2003.

Tabell 4.8: inflation (%)

Land	02-jun	03-jun
Nigeria	12.2	8.7
Ghana	15.2	29.6
Sierra Leone	2.9	6.5
Gambia	6.7	18.4
Guinea	2.6	16.1

Källa:<http://www.bankofsierraleone-centralbank.org/docs/MONETARYANDECONOMIC%20INTEGRATION.doc>

Inget av länderna uppfyllde 2003 års uppsatta inflationsmål på 5 %, vilket visas i tabell 4.7 Inflationen skiljer sig markant åt mellan medlemsländerna och har för flertalet länder dessutom fluktuerat kraftigt under de senaste åren. Sierra Leone är det land som, med sina 6.5%, ligger närmast det uppsatta målet. Övriga länder har fortfarande hög inflation och samtliga länder förutom Nigeria har försämrat sina värden.

Tabell 4.9: Externa valutareserver (månader)

Land	02-jun	03-jun
Nigeria	9.9	8.8
Ghana	2.3	2.7
Sierra Leone	3.0	3.0
Gambia	7.5	4.0
Guinea	2.0	1.9

Källa:<http://www.bankofsierraleone-centralbank.org/docs/MONETARYANDECONOMIC%20INTEGRATION.doc>

Vad gäller de externa valutareserverna är Nigeria, med sina 8.8 månader i slutet av juni 2003, det enda medlemslandet som uppfyller kravet på en valutareserv med minst sex månaders import. Även här skiljer sig statistiken kraftigt åt mellan medlemsländerna och många länder är långt ifrån att uppfylla kriteriet.

Tabell 4.10: Centralbankens finansiering
av regeringens underskott/ föregående årets skatteintäkter (%)

Land	02-jun	03-jun
Nigeria	0.0	0.3
Ghana	12.1	0.0
Sierra Leone	0.3	0.0
Gambia	23.9	3.4
Guinea	23.9	3.4

Källa:<http://www.bankofsierraleone-centralbank.org/docs/MONETARYANDECONOMIC%20INTEGRATION.doc>

Vidare analyseras de berörda centralbankernas finansiering av regeringens underskott, vilket år 2000 skulle vara begränsat till 10 % av det föregående årets skatteintäkter. Samtliga länder lyckades år 2003 att uppfylla detta mål. Detta kriterium är därmed det enda som alla länder inom WAMZ lyckats att uppfylla.

Tabell 4.11: Budgetunderskott/BNP (%)

Land	02-jun	03-jun
Nigeria	6.1	4.3
Ghana	3.3	2.4
Sierra- Leone	16.8	19.6
Gambia	10.5	1.4
Guinea	8.2	4.2

Källa:<http://www.bankofsierraleone-centralbank.org/docs/MONETARYANDECONOMIC%20INTEGRATION.doc>

I tabell 4.11 återfinns statistiken över ländernas budgetunderskott i förhållande till de enskilda ländernas BNP. Målet för år 2003 var satt till 4 % eller lägre. Gambia och Ghana är ensamma om att klara detta kriterium, både Guinea och Nigeria ligger emellertid relativt nära gränsen. Sierra Leone däremot är med sina närmare 20 % i budgetunderskott långt ifrån att uppfylla konvergenzkriteriet.

4.2.2 De sekundära konvergenskriterierna

- i. Förbud av nya inhemska skulder och likvidering av existerande skulder²⁵.
- ii. Skatteintäkt i förhållande till BNP ska vara lika med eller större än 20%.
- iii. Offentlig investering/ skatteintäkter ska vara 20% eller större.
- iv. Upprätthållande av real växelkursstabilitet.
- v. Upprätthållandet av en positiv realränta.
- vi. Löneandel i förhållande till total skatteintäkt ska vara lika med 35% eller mindre.

Tabell 4.12: Inhemska skulder och likvidering av inhemska skulder

Land	Valuta	2000	2001	2002 (juni)
Gambia	Mill. GMA	(-19.0)	(-25.0)	(-9.3)
Ghana	Bill. Cedis	(-485.1)	(-595.4)	-
Guinea	Bill. GNF	(-3.2)	0.5	27.8
Nigeria	-	-	-	-
Sierra- Leone	Bill. Leone	43.3	-	-

Källa: Ukpog, 2002

Det finns otillräcklig data angående kriteriet som rör medlemsländernas skulder. Det går därför inte att dra några slutsatser eller att fastställa problemet vad gäller detta kriterium²⁶.

Tabell 4.13: Skatteintäkt/BNP (%)

Land	2000	2001	2002 (juni)
Gambia	23.3	19.2	11.4
Ghana	16.3	17.2	8.2
Guinea	10.6	10.8	5.2
Nigeria	8.9	9.7	7.3
Sierra Leone	10.8	13.4	6.5

Källa: Ukpog, 2002

För möjligheten till ett valutasamarbete måste ländernas skatteintäkt i förhållande till dess BNP vara 20 % eller större. Samtliga länder i WAMZ

²⁵ Ukpog, 2002

²⁶ Ibid.

uppvisar dessvärre lägre värden, vilket framkommer i tabell 4.12. I samma tabell kan även utläsas att ländernas skatteintäkter faktiskt har minskat mellan åren 2000-2002, vilket är tvärtemot vad man hade hoppats på då kriterierna sattes upp.

Tabell 4.14: Offentliga investeringar/Skatteintäkt (%)

Land	2000	2001	2002 (juni)
Gambia	4.2	6.6	5.3
Ghana	28.1	18.7	20.2
Guinea	7.7	5.5	6.1
Nigeria	39.7	55.0	16.0
Sierra- Leone	4.4	6.6	3.7

Källa: Ukpong, 2002

Ghana och Nigeria uppvisar högst värden vad beträffar de offentliga investeringarna i förhållande till skatteintäkterna, men värdena har fluktuerat kraftigt framförallt för Nigeria. Ghana når målsättningen, som är satt till 20 % eller högre, både år 2000 och 2002. Nigeria, däremot, uppfyller kriteriet år 2000 och 2001 med värdena 39.7% respektive 55% . Övriga länder är dock långt ifrån att uppfylla kriteriet.

Tabell 4.15: Växelkurs (%)

Land	2000	2001	2002 (juni)
Gambia	(-28.9)	(-12.1)	11.5
Ghana	(-49.2)	(-3.6)	0.9
Guinea	(-12.7)	(-2.8)	(-0.1)
Nigeria	(-5.8)	(-8.9)	(-4.5)
Sierra- Leone	(-15.4)	(-23.2)	5.8

(-) appreciering (+) depreciering

Källa: Ukpong, 2002

Förändringarna i växelkursen har varit stor för alla länder inom unionen, Samtliga länders valutor uppvisar dock en något ökad stabil kurs nu än tidigare, men den har under tidsperioden varierat kraftigt.

Tabell 4.16: Realränta (%)

Land	2000	2001	2002 (juni)
Gambia	8.8	2.9	8.5
Ghana	(-22.5)	(-6.8)	(-6.8)
Guinea	0.7	2.8	4.8
Nigeria	(-1.9)	(-12.6)	(-8.5)
Sierra Leone	9.3	1.4	7.7

Källa: Ukpong, 2002

Målet för realräntan är att den ska anta ett positivt värde. Tre länder, Gambia, Guinea och Nigeria, uppvisar alla positiva värden mellan åren 2000 och juni 2002. Ghana är det land som under samma tidsperiod har haft en realränta som fluktuerat kraftigast.

Tabell 4.17: Löneandel/skatteintäkten (%)

Land	2000	2001	2002 (juni)
Gambia	30.6	39.1	39.4
Ghana	44.3	46.4	43.0
Guinea	38.2	35.3	37.3
Nigeria	36.6	35.7	47.4
Sierra- Leone	62.0	55.0	60.9

Källa: Ukpong, 2002

Samtliga länder misslyckades, i juni 2002, att uppfylla kriteriet om löneandel/skatteintäkt som ska vara 35 % eller lägre. Det enda landet som klarat kriteriet är Gambia som år 2000 uppvisade ett värde på 30.6 %. Av det flertalet länder som antar värden långt ifrån det uppsatta kriteriet är Sierra Leone det land som har uppvisat sämst värden.

Slutsatsen som kan dras utifrån analysen över konvergenskriterierna, är att samtliga medlemsländer misslyckats med att uppfylla de flesta av dem. I ett flertal fall har länderna de senaste åren till och med kommit längre ifrån att uppfylla kraven på konvergenskriterierna. På grund av att många länder ligger så pass långt ifrån att nå målsättningen, har konvergenskriteriernas roll ifrågasatts.

Det finns ett flertal faktorer som förvärrat medlemsländernas förmåga att klara de uppsatta konvergenskriterierna²⁷. Orsakerna är bland annat fallande priser på råvaror samt andra chocker som påverkat ländernas bytesförhållanden. Även politiska och sociala konflikter som i till exempel Guinea, Liberia och Sierra Leone samt dåligt uppbyggd infrastruktur som missgynnar investeringar och ekonomisk tillväxt är några faktorer till varför kriterierna inte har uppnåtts. För att ett monetärt samarbete i WAMZ ska kunna realiseras krävs en lösning på dessa problem.

Den slutsats som kan dras med utgångspunkt från både OCA-kriterierna samt de uppsatta konvergenskriterierna är att länderna inom WAMZ generellt sett ännu inte har vad som krävs för ett lyckat valutasamarbete. Att så är fallet beror givetvis inte bara på de ekonomiska faktorer som ovanstående kriterier grundas på utan även på de politiska omständigheter som råder i länderna.

---

²⁷ Ukpog, 2002

5. Slutsats

Vår första fråga att besvara är om ett monetärt samarbete mellan WAMZ-länderna kan antas vara optimalt, det vill säga om de uppfyller de kriterier som teorin om det optimala valutaområdet bygger på.

Slutsatsen som kan dras utifrån de resultat som uppvisades i uppsatsen är att WAMZ-länderna med stor sannolikhet har mer att förlora på att ge upp sin växelkurs som stabiliseringsinstrument än vad de har att vinna på den reduktion av transaktionskostnader som ett monetärt samarbete medför. Nackdelarna som följer av ett valutasamarbete överväger med andra ord de fördelar som länderna möter. Att så är fallet beror i huvudsak på ländernas bristande grad av likhet samt på den mycket begränsade intraregionala handel som förekommer inom WAMZ. Genom att applicera den data vi använder oss av i vår uppsats på teorin om det optimala valutaområdet drar vi slutsatsen att de fem medlemsländerna har stora svårigheter i att uppfylla en hög grad av optimalitet i och med ett gemensamt valutaområde.

Det finns emellertid två argument som ökar sannolikheten för länderna inom WAMZ att uppnå ett optimalt valutaområde. Det första är att inte *alla* OCA-kriterierna nödvändigtvis behöver vara uppfyllda för att länderna ska kunna bilda en optimal monetär union. Det andra är åsikten om att OCA-kriterierna kan komma att uppfyllas av länderna först efter det att WAMZ har bildats. Det är med andra ord viktigt att inte endast fokusera på historisk data utan även se till de möjligheter som skapas i och med ett monetärt samarbete.

Den andra frågan som vi med uppsatsen önskar besvara är om WAMZ:s medlemsländer uppfyller de konvergenskriterier som utarbetats i syfte att underlätta bildandet av den monetära unionen.

Inget av WAMZ:s medlemsländer har hittills lyckats uppfylla alla kriterier. Flertalet länder ligger långt ifrån de uppsatta målen och i vissa fall har värdena till och med försämrats med åren. Statistiken visar också att många länders värden fluktuerat kraftigt vilket ger en indikation på ekonomisk instabilitet hos dessa medlemsländer. Detta är naturligtvis till stor nackdel för en kommande monetär union.

Konvergenskriterierna har upprättats i syfte att underlätta en monetär sammanslagning. Då länderna ännu inte klarat denna målsättning försvåras möjligheten för dem att bilda en fungerande valutaunion. Den uppsatta tidsplanen då konvergenskriterierna ska vara uppfyllda anses också orealistiskt kort. Den har förskjutits för att länderna behöver mer tid att nå målsättningen och frågan är naturligtvis om länderna kommer att klara de uppsatta kriterierna innan år 2006. För att förbättra möjligheten till en mer lyckad monetär sammanslagning behöver länderna ytterligare tid att satsa på en fördjupad integration samt att bli mer politiskt och ekonomiskt stabila.

Intressanta frågor som vi inte har berört i vår uppsats men som är relevant för ämnet är om WAMZ:s förutsättningar hade kunnat förbättrats om något eller några av de fem länderna utesluts från det monetära samarbetet samt vilka möjligheter dessa länder och länderna inom WAEMU har att bilda en lyckad monetär union.

6. Källförtäckning

Publicerade källor

Akinrinsola, Iwa, 2003, "Monetary integration in West Africa" *Journal of International Banking Regulation*, Vol. 5, 2003, sid. 21-34

Corden, W. Max, (1972), *Monetary integration*, Princeton University Press, Princeton, New Jersey

Frankel, A. Jeffrey and Rose, K. Andrew (1996) *Economic Structure and the Decision to Adopt a Common Currency*, Working Paper, University of California at Berkeley, 1996

Frankel, A. Jeffrey and Rose, K. Andrew (1998) "The Endogeneity of the Optimum Currency Area Criteria" *Economic Journal*, Vol. 108, 1998 sid. 1009-25

Gandolfo, Giancarlo, (1987), *International Economics II International Monetary Theory and Open-Economy Macroeconomics*, Springer Verlag Berlin

Gottfries, Nils, "Ränta och växelkurs i och utanför EMU", *Ekonomisk debatt*, Vol. 31, 2003, sid. 43-49

Jonung, Lars och Sjöholm, Fredrik, (1998), *Should Finland and Sweden Form a Monetary Union?* Working Paper Series in Economics and Finance, No. 224, 1998.

Kenen, Peter, (1969), "The Theory of Optimum Currency Areas: An Eclectic View," i R. Mundell och A. Swoboda. *Monetary Problems in the International Economy*, University of Chicago Press. Chicago sid. 41-60

Masson, Paul och Pattillo Catherine, 2001a, "Monetary union in West Africa: An Agency of Restraint for Fiscal Policies?", *IMF Working paper*, 2001

Masson, Paul och Pattillo Catherine, 2001b, "Monetary Union in West Africa (ECOWAS) Is It Desirable and How Could It Be Achieved?", *IMF Working paper*, 2001

McKinnon, Ronald. I, 1963, "Optimum Currency Areas", *The American Economic Review*, Vol. 53, 1963, 717-725

Mundell, Robert. A, 1961, "A Theory of Optimum Currency Areas" *American Economic Review*, Vol. 51, 1961, 657-64

Tavlas, George. S, 1993, "The "New" Theory of Optimum Currency Areas", *The World Economy*, Vol. 16, 1993, 663-683

Ukpong E. E, 2002, "Second monetary zone in ECOWAS: Issues, Progress and Prospects", *Economic & Financial Review*, Vol. 41, 2002, 11-25

World Bank Africa Database, 2004, Cd-rom

Elektroniska Källor

<http://unpan1.un.org/intradoc/groups/public/documents/IDEP/UNPAN006589.pdf>, 12/10-04, The Feasibility of Monetary Union in the West Africa: A CGEEvaluation, *Mahamudu BAWUMIA*

<http://sceco.univ-aix.fr/cefi/colloques/olawale%20ogunkola.pdf>, 20/9 2004,
The Second Monetary Zone in West Africa and the Future of a Single
Monetary Zone in Sub-Saharan Africa.

E. Olawale OGUNKOLA